

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

Номінація «Розробка уроку зарубіжної літератури для 10-11 класів НУШ»

Тетяна Гатеж,

учителька української мови та літератури, зарубіжної літератури, старший учитель, спеціаліст вищої категорії, Костянтинівський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів №16 Костянтинівської міської ради Донецької області

«Естетичний маніфест та його дзеркала» Урок за романом О. Вайлда «Портрет Доріана Грея» (10 клас)

УДК 373.5.016:821.09(410)(092)ВАЙЛД

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.2.362622>

Тема: О. Вайлд. «Портрет Доріана Грея». Роль фантастики у творі. Символіка. Традиції і новаторство О. Вайлда в жанрі роману. Екранізації романів XIX ст.

Мета

Навчальна: розкрити роль фантастичних елементів як способу об'єктивізації внутрішнього стану героя; проаналізувати систему символів у романі; визначити ознаки інтелектуального роману, традиції та новаторство О. Вайлда; зіставити літературний твір із його екранними інтерпретаціями.

Розвивальна: розвивати навички аналітичного мислення через метод парадоксів; удосконалювати вміння інтерпретувати складні художні образи та символи; розвивати навички медіаграмотності під час аналізу кінотекстів.

Виховна: сприяти формуванню морально-естетичних цінностей учнів; виховувати критичне ставлення до культури зовнішньої краси, що не підкріплена внутрішнім змістом; спонукати до самопізнання та відповідальності за власні вчинки.

Очікувані результати:

учні та учениці пояснюють роль фантастики як інструменту викриття «гноїння» людської душі за іде-

альною зовнішністю; розкодовують значення ключових символів: портрета, квітів та «жовтої книги»; виокремлюють ознаки новаторства Вайлда: інтелектуалізацію, парадоксальність, естетизацію зла; аргументують власну позицію щодо моральної відповідальності митця та впливу мистецтва на людину; порівнюють засоби створення образу Доріана Грея в літературі та кінематографі.

Перебіг уроку

I. Вступне слово-звернення вчителя до учнів-читачів.

Вітаю вас, юні шукачі істини. Сьогодні ми відчиняємо двері до розкішної вітальні лондонського денді, де пахне бузком, лунають парадокси й панує культ Краси. Але будьте обережні: за оксамитовими шторами ховається таємниця, що здатна змінити погляд на світ. Ми звертаємося до Оскара Вайлда — людини, яка вважала, що життя має наслідувати Мистецтво. Чи готові ви зазирнути у власне дзеркало душі через призму «Портрета Доріана Грея»? Пам'ятайте: сьогодні ми не просто учні, ми — експерти-мистецтвознавці, що досліджують анатомію гріха та триумф естетики.

II. Актуалізація опорних знань.

- Метод «Літературний пазл».

Перш ніж зануритися в текст, варто пригадати естетичну платформу автора.

На екрані або дошці представлені «крилаті вислови» з передмови до роману. Учні мають обрати один, який найбільше суперечить їхньому життєвому досвіду.

«Мистецтво — це дзеркало, яке відображає того, хто в нього дивиться, а зовсім не життя».

«Будь-яке мистецтво не дає жодної користі».

Запитання до класу:

— Чи може художній твір бути «небезпечним»?

© Тетяна Гатеж, 2026

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

— Чи несе митець відповідальність за те, як його зрозуміють?

Формування горизонту очікувань.

- Метод «Прогностичне дерево».

Учні мають спрогнозувати розвиток аналітичної думки на уроці:

Гілка 1 (фантастика). Якщо ми приберемо фантастичний елемент (зміну портрета), чи залишиться твір філософським романом, чи перетвориться на звичайну кримінальну хроніку?

Гілка 2 (символіка). Чому автор обрав саме портрет, а не, наприклад, щоденник чи магічне дзеркало? Що символізує цей об'єкт у культурі?

Гілка 3 (традиція). Які риси «старого» роману XIX ст. (реалізм, деталізація побуту) ми побачимо, а що стане абсолютним новаторством (інтелектуалізація, парадоксальність)?

Мотиваційний етап. Проблема екранізації.

- Опитування (ментальна карта):

«Чи можна передати красу, описану словами, через візуальний образ кіно?»

Ми спробуємо з'ясувати, чому жодна з понад 30 екранізацій не вважається «ідеальною». Можливо, тому, що кожен читач бачить свій портрет?

Оголошення теми, мети та завдань.

Спільно з учнями формулюються конкретні завдання:

- дослідити, як фантастика стає інструментом відкриття внутрішньої потворності.
- розкодувати головні символи роману (портрет, жовта книга, квіти).
- визначити, у чому Вайлд випередив свій час, змінивши канони жанру.

— зіставити літературне слово з візуальною мовою кіно (ЛК).

III. Робота над темою уроку.

- Лабораторія символіки «Предметний світ як дзеркало душі».

Учні об'єднуються в малі групи (або працюють індивідуально з картками). Кожна група досліджує певний «код» у творі:

Група «Флористи». Досліджують роль квітів. Чому на початку роману ми бачимо білий лілейник та бузок (чистота, молодість), а згодом — лише екзотичні орхідеї та зів'ялі троянди?

Учні та учениці мають визначити момент, коли квіти перестають бути для Доріана предметом милування і стають лише ширмою для запаху тління.

Група «Бібліографи». Аналіз «жовтої книги».

Учні та учениці мають з'ясувати, чому книга стала для Грея «отруйною». Чи винен автор книги, чи той, хто її читає? (Тут доречно згадати тезу Вайлда про те, що мистецтво не має бути моральним, воно лише відображає глядача).

Група «Мистецтвознавці». Портрет як головний символ.

Учні та учениці мають простежити еволюцію змін на полотні. Який гріх відбився першим? (Жорстокість до Сибіли Вейн — легка зморшка біля рота). Чому в кінці портрет стає «огидним стариганом»?

- Роль фантастики: «Магічний реалізм» XIX ст.

Дискусійне питання: Чи є роман Вайлда казкою?

Учитель акцентує, що у Вайлда фантастика — це не зовнішня сила (як у «Фаусті» Гете, де є Мефістофель), а внутрішня проекція. Вайлд прибирає посередників. Доріан сам стає і Фаустом, і Мефістофелем. Портрет — це об'єктивізація підсвідомого.

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

Фантастика тут — це спосіб показати те, що неможливо побачити в реальному житті: гноїння людської душі за ідеальною зовнішністю.

- Традиція і новаторство. Руйнування канонів.

Складання порівняльної характеристики (можна у формі діаграми Венна):

1. Традиція (від XIX ст.). Детальний опис інтер'єрів, соціальні типи Лондона, увага до одягу та манер.
2. Новаторство Вайда. Інтелектуалізація. Герої не стільки діють, скільки говорять (роман-дискусія).
3. Парадоксальність. Лорд Генрі руйнує всі вікторіанські цінності одним реченням.
4. Естетизація зла. Вайлд першим наважився описати гріх як щось «вишукане» та «мальовниче».

- Екранізації як культурний діалог. Мистецький практикум.

Завдання «Очі Доріана». Учитель демонструє два кадри з різних екранізацій (наприклад, Доріан у виконанні Хьюго Вейфаєра у 1945-му та Бена Барнса у 2009-му).

Хто з акторів більше відповідає вайлдівському опису «золотоволого ангела»?

Чому в екранізації 2009 року портрет зробили монстром, що гарчить і рухається (CGI-ефекти)? Чи не вбиває це тонку ідею Вайлда про те, що справжня потворність — тиха і невидима для сторонніх?

- Творче проектування.

Кейс «Портрет у цифрову епоху».

Якби Доріан Грей жив сьогодні, що виконувало б роль портрета? (Профіль у соцмережах, де панує культ ідеального «фільтрованого» життя, тоді як реальність за екраном залишається порожньою).

Завдання для учнів та учениць: скласти «плейлист» Доріана Грея або «добірку книг» з його полиці, які ілюстрували б етапи його падіння (від класичної музики до агресивного хаосу).

VI. Підсумок уроку. Рефлексія.

- Вправа «Парадокс навиворіт».

Учитель пропонує учням «виправити» один із парадоксів Лорда Генрі так, щоб він став морально стійким, але не втратив дотепності.

Оригінал: «Єдиний спосіб позбутися спокуси — піддатися їй».

Корекція учнів: (наприклад) «Єдиний спосіб перемогти спокуси — зрозуміти її ціну».

Чому варіант Вайлда звучить привабливіше, але варіант учнів — безпечніше для життя?

- Метод «Селфі душі» (письмова рефлексія).

Коротке есе-п'ятихвилинка (або «пост у блог») на тему: «Що я побачив би на своєму портреті сьогодні?»

- Слово-епілог учителя.

Дорогі мої читачі. Ми сьогодні намагалися розгадати таємницю Оскара Вайлда, але, мабуть, найбільша його таємниця в тому, що він не дав нам готових відповідей. Він лише поставив перед нами дзеркало.

Доріан Грей хотів розділити себе на «красиву оболонку» та «брудну совість», сподіваючись, що вони не перетнуться. Але фінал роману доводить: людина — це цілісність. Неможливо вбивати душу й залишатися прекрасним, навіть якщо твоє обличчя гладеньке, як мрамур.

Пам'ятайте: мистецтво може бути «отруйним», як жовта книга, але воно ж може бути й цілющим, якщо навчить нас бачити правду за фальшивими масками. Нехай ваші життєві портрети з кожним роком стають лише світлішими від мудрості та добрих вчинків. Дякую за інтелектуальну насолоду!

На уроці вчительки Тетяни Гатез